

Spoljna energetska bezbednost Evropske unije: perspektiva malih država članica

Matúš Mišík, *External Energy Security in the European Union: Small Member States' Perspective*, Routledge, New York, 2019, 173 pp.

Monografija *Spoljna energetska bezbednost Evropske unije: perspektiva malih država članica* predstavlja rezultat empirijskog istraživanja Matuša Mišika na projektu „Prioriteti centralnoevropskih i istočnoevropskih zemalja u kontekstu Energetske unije”, realizovanog u okviru postdoktorskih studija u Centru Evropske unije za izuzetnost na Univerzitetu u Alberti. Centralna teza kojom autor uvodi čitaoce u temu sadržana je u stavu da su za ostvarivanje evropske energetske bezbednosti neophodna dva skupa alata – postojanje i funkcionisanje unutrašnjeg energetskog tržišta i eksterne dimenzije energetske politike EU. Akcenat istraživanja je prvenstveno na onim mehanizmima koji stoje u vezi sa spoljnim energetske odnosima od značaja za energetske bezbednost EU i njenih država članica. Monografijom su dotaknuti najznačajniji događaji u razvoju evropske energetske politike i bezbednosti i odluke malih država članica u domenu spoljne energetske bezbednosti. Stoga se glavno istraživačko pitanje odnosi na uslove pod kojima male države članice Evropske unije podržavaju prenos nadležnosti na nivo Evropske unije u domenu spoljne energetske bezbednosti, odnosno, kada se i na koji način protive ili podržavaju dalje integrativne korake u toj oblasti.

Nekonzistentnost u upotrebi termina energetska bezbednost (i njenih komponenti), kao i u korišćenju adekvatnih teorijskih pristupa i sistematizovanih istraživačkih procedura, ono je što generalno problematizuje izučavanje energetske pitanja iz perspektive teorija međunarodnih odnosa i studija bezbednosti. Mišík to jasno prepoznaje, te značajan deo istraživanja posvećuje upravo intelektualnim korenima promišljanja o energetske bezbednosti, čime opravdava izbor svog teorijskog pristupa. U skladu sa tim, publikacija je podeljena na šest celina, pored uvodnih i zaključnih razmatranja. Kako energetska bezbednost predstavlja fokalnu tačku publikacije, to je njenom konceptualizovanju posvećen uvodni deo monografije. Posebna pažnja data je teorijske raspravi o ovom konceptu, uz fokusiranje na njenu eksternu dimenziju kojom se u prvi plan ističu odnosi između zemalja uvoznica i zemalja izvoznica. Ističući pojedine važne (energetske) događaje u Evropske uniji

tokom prve dve decenije 21. veka, autor zastupa stav prema kojem upravo spoljni energetske odnosi EU i njenih država članica sa državama izvoznicama ključnih energenata predstavljaju jednu od definišućih odlika trenda evropske energetske politike. Nakon kratkog uvoda u problematiku sledi predstavljanje korišćenog istraživačkog dizajna, što je u funkciji prezentacije metodologije istraživanja. Studija slučaja uključila je analizu tri države članice Evropske unije – Austrije, Češke i Slovačke – a uvodni deo ponudio je i argumente za ovakav odabir. Nakon iscrpnog pregleda literature o evropskoj energetske politici, autor se zadržava na konceptu percipirane ranjivosti i individualnih preferencija koji čine koren „ponašanja” (malih) država članica u oblasti evropske spoljne energetske bezbednosti.

Prva tematska celina tiče se razvijanja pojmovno-kategorijalnog aparata i analitičkog okvira za proučavanje pozicije malih država članica EU u oblasti integracije evropske spoljne energetske bezbednosti. Način na koji male države članice percipiraju svoju ranjivost u kontekstu sopstvene energetske zavisnosti od države izvoznice i kako ta percepcija dalje utiče na formiranje političkih preferencija ovih država okosnica je ovog poglavlja. Po detaljnijem tematizovanju koncepta energetske bezbednosti (kao produžetku uvodnih razmatranja), dat je pregled korišćenih izvora i metoda za prikupljanje podataka, i to u vidu sekundarne analize postojećih podataka i polustrukturisanih intervjua sa donosiocima političkih odluka i ekspertima iz analiziranih zemalja i njihovih stalnih predstavnika u Briselu i Evropskoj komisiji. Jedan od važnih doprinosa monografije su prikupljanje i kategorizacija empirijske građe koja, u kontekstu budućih istraživanja, može poslužiti kao vrlo dragocena evidencija korišćenih izvora.

Druga tematska celina rasvetljava glavne karakteristike energetske sektora Evropske unije i pojedinačnih „energetskih mikseva” država članica. Osim toga, značajno mesto zauzima i analiza mesta i uloge prirodnog gasa u evropskoj energetske bezbednosti kao primarnog energenta od značaja za ovu studiju. Autor poklanja pažnju onim objektivnim pokazateljima evropske energetske bezbednosti koje je neophodno analizirati za potrebe deskripcije trenutnog stanja i viđenja potencijalnih trendova u toj oblasti. Treće poglavlje u publikaciji za predmet analize ima razvoj energetske politike Evropske unije. Detaljnim hronološkim pregledom glavnih događaja koji su obeležili nastanak i razvoj evropske energetske politike, izvršena je njena periodizacija u skladu sa ključnim (energetskim) događajima i implikacijama koje su imali po unutrašnju i spoljnu dimenziju energetske politike Evropske unije.

Naredna tri poglavlja posvećena su trima studijama slučaja, odnosno, načinu na koji percepcija tri identifikovane zemlje utiče na njihovu sposobnost za spoljnopoličko (energetsko) delovanje. Konkretnije, četvrtom tematskom celinom autor analizira eksternu dimenziju energetske bezbednosti tj. odnose koji se

uspostavljaju između države izvoznice prirodnog gasa – Ruske Federacije, te Austrije, Češke i Slovačke. Unutrašnji energetske izazovi svake od analiziranih država predmet su petog poglavlja. Autor ovde stavlja akcenat na mesto i ulogu tri članice unutar Evropske unije, odnosno, na njihovu sposobnost da utiču na proces donošenja odluka na nadnacionalnom nivou i na njihov položaj u odnosu na druge države članice unutar tog mehanizma. Šesto poglavlje monografije donosi preispitivanje izazova u okviru poslovnih energetske poduhvata unutar analiziranih država u vidu razmatranja odnosa između malih država članica Evropske unije i domaćih i inostranih energetske kompanija koje posluju na njihovoj teritoriji.

U zaključnim razmatranjima, autor sumira osnovne nalaze sprovedenog istraživanja, sa posebnim fokusom na ulogu percepcije u kreiranju pozicije male države u odnosu na integrativne procese u domenu evropske spoljne energetske bezbednosti. I dok se dobijeni rezultati ne mogu u potpunosti generalizovati na opštu populaciju – budući da su studije slučaja pokazale izvesne sličnosti, ali i značajne razlike – ipak imaju važne implikacije po pitanju mesta i uloge male države u oblasti evropske spoljne energetske bezbednosti. Rezultati su pokazali kako percepcija donosilaca političkih odluka o stanju energetske sektora jeste vrlo značajna u formiranju političkih izbora država članica Evropske unije. Autor je ukazao na koji način percepcija kreatora politika o sposobnosti sopstvenih država da se nose sa energetske izazovima i doživljaj sopstvene ranjivosti utiču na (ne)produbljivanje nadnacionalnih integracija u oblasti spoljne energetske politike.

Naučni značaj monografije *Spoljna energetska bezbednost Evropske unije: perspektiva malih država članica* ogleda se u analizi jednog od najaktuelnijih pitanja savremenih međunarodnih odnosa i međunarodne bezbednosti, a dodatnu saznavnu vrednost karakteriše sam datum publikovanja, budući da je nastala u trenutku raznovrsnih previranja u domenu evropske energetske bezbednosti. U tom kontekstu, monografijom se na jedan adekvatan i analitički način zainteresovanima predočava dosadašnji tok razvoja evropske energetske politike i bezbednosti uz viđenje potencijalnih političkih implikacija iz ugla malih država članica Evropske unije. Pored analitičkog, publikacija ima i informativni značaj tako što predstavlja koristan izvor znanja ne samo za ekspertsku javnost, već i za širu zainteresovanu publiku. Osim toga, uz uvažavanje onih objektivnih pokazatelja društvene stvarnosti, monografija daje i jedan svojevrsan, „svež” epistemološki pogled na problematiku energetske bezbednosti jer veliki značaj pridaje konstruktivističkim konceptima bez čije se analize ne može dobiti suštinski i produbljeni uvid u mesto i ulogu malih država EU u koncipiranju i kreiranju savremenih energetske politika. Na taj način, publikacija predstavlja mali, ali značajan doprinos pozicioniranju ove teme u studijama međunarodne bezbednosti na početku 21. veka.